

KANDIDAT

389

PRØVE

JUS2006 1 Norske og internasjonale rettslige institusjoner

Emnekode	JUS2006
Vurderingsform	Skriftlig eksamen
Starttid	17.01.2022 08:00
Sluttid	17.01.2022 14:00
Sensurfrist	07.02.2022 22:59
PDF opprettet	08.02.2022 10:45

Seksjon 1

Oppgave	Tittel	Oppgavetype
i	Informasjon	Informasjon eller ressurser
1	Oppgave 1	Langsvar
2	Oppgave 2	Langsvar

1 Oppgave 1

Det står på Høyesteretts nettside at "Høyesteretts hovedoppgave er gjennom sine avgjørelser å bidra til rettsavklaring og rettsutvikling." Forklar kort hva dette betyr. Forankre svaret i maktfordelingsprinsippet.

Skriv ditt svar her

Høyesteretts hovedoppgave

1.0 Innledning

I Norge utgjør Høyesterett og domstolene den dømmende makt, som én av de tre statsmaktene etter maktfordelingsprinsippet. Domstolene har, som den lovgivende og utøvende makt, hovedoppgaver som et overordnet formål de skal følge og strebe etter. For Høyesterett innebærer dette at de skal gjennom sine avgjørelser «bidra til rettsavklaring og rettsutvikling». Hva legges i denne definisjonen? Hvilken betydning har det for rettssystemet?

I denne teksten vil betydningen av Høyesteretts hovedoppgave redegjøres for, jf. overfor. Begrepene vil først tolkes gjennom sin ordinære ordlyd. Videre blir det satt i sammenheng med maktfordelingsprinsippet og dets rolle i rettssamfunnet.

2.0 «Rettsavklaring og rettsutvikling»

En naturlig språklig ordlydstolkning av «avklaring» tilsier en løsning på et dilemma eller et problem. Det kan også bety en oppklaring på noe som er usikkert eller uklart. Satt i sammenheng med rettssystem og samfunn som tema, betyr en rettsavklaring en løsning på en rettslig problemstilling som blir tatt opp.

Ordlyden av «utvikling» tilsier en endring i en tilstand eller opprinnelig forhold. Det kan sies at tilstanden fra det opprinnelige forholdet gjennomgår en prosess, hvor for eksempel sosiale og økonomiske faktorer kan spille inn og påvirke resultatet av utviklingen. Dette kan skje over kort tid, men det mest normale er at det skjer over en lengre periode av tid. En rettsutvikling kan med andre ord sies å være en utviklingsprosess av rettssystemet vi er en del av, hvor utviklingen skal opptre i takt med de normer og regler som oppstilles i samfunnet.

3.0 Høyesterett som et uavhengig statsorgan

Maktfordelingsprinsippet stammer fra Montesquieus tanke om at «makt skal stanse makt». Prinsippet begrunnes primært i formålet og hensynet til å hindre maktmisbruk. Montesquieu mente at enhver innehaver av makt er «tilbøyelig» til å misbruke den. Ordlyden av tilbøyelig tilsier en predisposisjon for at noe kan skje. I oversatt betydning, betyr det at enhver som innehar makt er predisponert for å kunne misbruke den. I den anledning er det behov for en balansegang, hvor makt stanser makt.

De tre statsmaktene skal opptre som uavhengige organer, slik at makten blir fordelt på flere steder. De skal hver for seg løse sine hovedoppgaver og forholde seg til disse, uten å innblande seg i en annen statsmakts arbeidsområde.

Domstolenes uavhengighet kommer blant annet til uttrykk i GrL §95. Det fremgår av bestemmelsen at enhver har rett til å få sin sak avgjort av en «uavhengig og upartisk» domstol innen rimelig tid. Ordlyden av «uavhengig» tilsier selvstendighet, som betyr at domstolene alene skal avgjøre det mest rimelige resultatet av en tvist. Betydningen av «upartisk» tilsier at domstolene ikke skal være under påvirkning fra forhold som kan tukle med prosessen og resultatet av den rettslige problemstillingen. Dette begrunnes hensynet til rettssikkerhet og prinsippet om likhet for loven, hvor enhver borger har rett til å få en rettferdig behandling fra domstolene som statsmakt.

På den andre siden, begrenses den dømmende makt sin uavhengighet gjennom domstolenes plikt til å overholde konstitusjonelle krav som oppstilles.

Domstolene innehar ikke den ubegrensede frihet til å foreta rettslige avgjørelser akkurat slik de mener er best. De er nødt til å forholde seg til den nasjonale lovgivning med Grunnloven i spissen, i tillegg til internasjonale forpliktelser gjennom avtaler, jf. folkerettslige avtaler som f.eks. EØS-avtalen. Det betyr at domstolene er uavhengige så lenge de overholder seg til de vedtekter som lovgivende og utøvende makt har bestemt skal styre samfunnet.

3.1 Konstitusjonelle oppgaver

Maktfordelingsprinsippet hadde en sterk rolle ved utviklingen av Grunnloven tilbake i 1814 på Eidsvoll. Det finnes ingen typisk programuttalelse som legger til grunn at Grunnloven er bygd på prinsippet. Likevel, er det en klar rød tråd, for eksempel gjennom kapittelinndeling av loven, jf. «[o]m den dømmende makt» osv. (Andenæs og Fillet, 2017, s. 93)

I flere bestemmelser kommer domstolenes hovedoppgaver til lys gjennom Grunnlovens bestemmelser. Domstolene har for eksempel etter Grl. § 89, rett og plikt til å prøve om en sak strider mot Grunnlovens formål og hensyn. Dette henger sammen med Høyesteretts oppgave om å bidra til rettsavklaring. Høyesterett skal til enhver tid kontrollere om saksforholdet de står ovenfor er i samsvar eller i strid med Grunnloven. Det kan begrunnes i hensynet til forutberegnelighet. Statens borgere har loven tilgjengelig for å være opplyst og for å kunne forutse sin rettsstilling. På denne måten bidrar Høyesterett til å avklare om det finnes forhold som er i strid med de normer og verdier vi har gjennom Grunnloven.

Etter Grl. § 83 kan Stortinget som lovgivende makt innhente «rådgivende uttalelser». Dette henger sammen med Høyesteretts oppgave om å bidra til rettsutvikling. Det norske rettssystemet er stadig i utvikling, samtidig som verdenssamfunnet. Dersom det skulle oppstå usikkerhet hos Stortinget, har de anledning til å søke råd hos Høyesterett. Slike avgjørelser er ikke bindende, men blir i de fleste tilfeller benyttet. På denne måten kan Høyesterett som dømmende makt bidra til å lede rettsutviklingen på riktig vei, i takt med det som forventes fra nasjonale og folkerettslige forpliktelser.

3.2 Hovedoppgavene - betydningen for rettssystemet

Som nevnt overfor, er utviklingen av den norske Grunnloven og det norske rettssystemet basert på maktfordelingsprinsippet. Det betyr at prinsippet har vært en viktig grunnpilar for hvordan det rettssamfunnet er systematisert. Høyesterett har som den dømmende makt en omfattende størrelse på hovedoppgaver, da de til enhver tid skal overse at rettslige tvister blir

basert på rettferdige vurderinger og i takt med den utviklingen som samfunnet er på vei mot.

Med hensyn til oppgaven om rettsavklaring, er Høyesterett med på å kontrollere det arbeidet som Stortinget og Regjeringen foretar seg. Domstolen skal sørge for at norske borgere overholder de normer og bestemmelser som lovgivende og utøvende makt har bestemt skal finne sted. For eksempel i Finanger-saken, fikk Høyesterett i oppgave å avklare spørsmålet om norsk rett var i samsvar med Norges folkerettslige forpliktelser, jf. Rt. 2000 s. 1811. Resultatet ble at bilansvarsloven § 7 var uforenelig med EØS-retten. Det fulgte videre til at staten måtte ta erstatningsregningen, på grunn av feiltolkning og uriktig gjennomføring av internasjonale direktiver, jf. Rt. 2005 s. 1365. Her har Høyesterett bidratt til en viktig rettslig avklaring, hvor den kontrollerte de tolkninger som den lovgivende og utøvende makt hadde foretatt seg.

Med hensyn til oppgaven om rettsutvikling, innehar Høyesterett en rådgivende og veiledende rolle, hvor rettsutviklingen skal være i takt med de forhold som oppstår ellers i verden. Norge har for eksempel ikke ratifisert Wien-konvensjonen om traktatretten fra 1969. Det er likevel uttrykk for folkerettslig sedvanerett. Dersom Norge som rettsstat ikke hadde fulgt denne, ville det vært urimelig. Høyesterett er på denne måten, gjennom sin praktisering av reglene og måten de bringer inn internasjonal rett på, med på å lede Norge på riktig vei. Høyesterett som den dømmende makt er med på å holde staten oppdatert på hvilken rettsutvikling verden er på vei mot, og tar med Norge på videre på veien.

Kildehenvisninger:

- Andenæs, J. og Fillet, A. (2017). *Statsforfatningen i Norge* (11. utgave) Oslo: Universitetsforlaget

2 Oppgave 2

Redegjør for grunnleggende utgangspunkter og tolkningsmomenter for grunnlovtolkning; sammenlign med regler og tolkningsmomenter for tolkningen av traktater etter Wien-konvensjonen. Redegjør for EØS-rettens betydning som tolkningsmoment for norsk rett og presumsjonsprinsippets rolle i den sammenheng.

Skriv ditt svar her

Tolkningsmomenter i ulike tolkningsmetoder

1.0 Innledning

Som en borger av en stat, forholder vi oss daglig til de normer og regler som finnes i rettssamfunnet. Det er med på å regulere vår atferd og handlemåte, og å beholde roen i samfunnet i stor grad. For å kunne forholde oss til de lovregler som finnes i rettsstaten, er vi nødt til å forstå hva reglene innebærer. Det er da lovtolkning er et viktig verktøy. Det finnes flere måter å tolke lover på, hvor hver stat har sine egne prinsipper å følge. Det påvirkes også av flere faktorer, som er med på å utgjøre et tolkningsresultat.

I denne oppgaven vil det foretas en redegjørelse av de grunnleggende utgangspunkter og tolkningsmomenter for grunnlovstolkning. Dette vil sammenlignes med Wien-konvensjonen av 1969 om traktatrettens regler for tolkning. Videre vil det redegjøres for EØS-rettens betydning som tolkningsmoment for norsk rett og presumsjonsprinsippets rolle i denne sammenheng.

2.0 Hovedtrekk ved grunnlovstolkning

Det har ikke alltid vært like lett å forholde seg til tolkning av Grunnloven. Før 2014 fantes det kun en nynorsk versjon av Grunnloven, noe som bød på meninger om at den var gammel og utdatert (Andenæs og Fillet, 2017, s. 54). Dette er ikke tilfellet i dag. Grunnloven har ved flere anledninger blitt endret på, hvor nye bestemmelser har erstattet gamle. I dag har grunnlovstolkning mye til felles med vanlig lovtolkning. Det finnes flere metoder for å foreta vanlig lovtolkning, hvor presiserende eller utvidende tolkning kan gis som eksempler. Utgangspunktet er likevel, både i vanlig lovtolkning og grunnlovstolkning, at den naturlige betydningen av de valgte ordene skal legges til grunn. Overordnet kjennetegnes dette som en objektiv tolkning.

Det som gjør at grunnlovstolkning er mer unik enn vanlig lovtolkning, kan først og fremst begrunnes i *lex superior-prinsippet*. Prinsippet kalles også for trinnhøydeprinsippet. Prinsippet betyr at rettsregler med høyere rang skal gå foran rettsregler med lavere rang, selv om regelen med lavere rang skulle være mer anvendelig for saksforholdet, eller at den er nyere enn den regelen med høyere rang. Grunnloven anses for å være på toppen av denne trinnhøyderangeringen. Det betyr at dersom det finnes bestemmelser som er i strid med Grunnlovens bestemmelser, så må den lavere rangerte loven/bestemmelsen vike for Grunnlovens bestemmelser uansett.

Videre er *bestemmelsens formål* et viktig hovedtrekk for grunnlovstolkning, like mye som det er for vanlig lovtolkning. Det er med forbehold at dette kan utledes av bestemmelsen. Det kan oppstå misforståelser i anledning om hvilket tolkningsresultat som er riktig. Å ta loven på ordet og tolke bestemmelsen kun ut i fra dens ordlyd, kan det føre til et helt annet tolkningsresultat, sammenlignet med dersom man har bestemmelsens formål in mente ved tolkningen. Et eksempel på dette kan være Grl. § 97 om en lovs tilbakevirkende kraft. Det fremgår klart av ordlyden at en nyere lov ikke kan få anvendelse for en hendelse som allerede er skjedd før tiltredelse. Samtidig betyr det at det skal beskytte borgerne for overgrep fra statsmaktenes side.

Så vel som ved vanlig lovtolkning, er andre rettskilder av betydning også for grunnlovstolkning. Lovens forarbeider kan avgjøre tolkningstvil, dersom det er lagt opp til dette. Grunnlovens forarbeider har overordnet sett vært kortfattet, men i de senere lovendringer er det større mulighet for å utlede tanken bak formuleringene. Rettspraksis er en betydelig rettskilde hos vanlig lovtolkning. Ved grunnlovstolkning er tidligere praksis hos statsmaktene også av betydning, men ikke av såpass stor grad at det er tale om en «konstitusjonell sedvanerett» (Andenæs og Fillet, 2017, s. 59). Reelle hensyn som rettskilde anses å være av større viktighet. Her bringes vurderinger basert på samfunnets utvikling i tråd med rettssystemet sammen, og bidrar at prinsipper og hensyn blir ivaretatt.

2.1 Grunnlovstolkning vs. traktatstolkning etter Wien-konvensjonen

Wien-konvensjonen av 1969 om traktatstolkning er ikke ratifisert av norsk rett. Det betyr at Norge formelt sett ikke er bundet av de bestemmelsene som inngår i konvensjonen. Norge som rettsstat er likevel på andre måter forpliktet til å bruke de prinsippene som uttales her, da ICJ har uttalt at Wien-konvensjonens bestemmelser om tolkning er ansett for å uttrykke folkerettslig sedvanerett.

Den overordnede og mest innlysende forskjellen mellom tolkningsmetodene kan sies å være dets anvendelsesområde. Grunnloven er en konstitusjonell lov, hvor det er på det rene at grunnlovstolkning er tolkning av denne lovens bestemmelser. Tolkning etter Wien-konvensjonen er rettet mot tolkning av traktater og avtaler mellom stater, jf. art. 2 (1)(a). En lov og en avtale er per definisjon to forskjellige ting. Rettslig sett, kan det likevel sies at både lov og avtale er like mye bindende for de som må forholde seg til det. På denne måten kan det sies at tolkningsmetodene er forskjellige med hensyn til anvendelsesområde, men like med tanke på betydningen og tilknytningskraften som borger/stat til bestemmelsene som er gitt.

Hovedbestemmelsen for tolkning av traktater i Wien-konvensjonen er art. 31 (1). Det fremgår av bestemmelsen at en traktat skal tolkes i retning av «good faith» i samsvar med «the ordinary meaning», «in light of its object and purpose».

Ordlyden av «good faith» tilsier god tro, som etter folkeretten anses som et utslag av prinsippet om at avtaler skal holdes. Etersom grunnlovstolkning ikke er basert på tolkning av avtaler, men lov, kan dette anses som en forskjell mellom tolkningsmetodene. Å tolke bestemmelser i tråd med god tro handler om partenes gjensidige lojalitetsplikt og felles intensjoner bak avtaleinngåelsen. I Grunnloven er det ikke to parter som har blitt enig om et gitt forhold, men en lovgivende folkevalgt forsamling som sammen har kommet frem til en regel basert på samfunnet og dets normer. Det er her heller tale om et formål bak Grunnlovens bestemmelser. Etter Wien-konvensjonens art. 31(1)

anses tolkning i samsvar med god tro og etter avtalens formål som to ulike tolkningsfaktorer. Disse skal likevel etter traktatstolkning ses i sammenheng.

En vid analogisk tolkning av god tro i traktatstolkning opp mot grunnlovstolkning, kan tilsi at vi som borgere i rettsstaten Norge skal tolke de bestemmelsene som gis i retning av den lojalitet vi har til staten og lovverket. Det kan innebære en felles tolkningsfaktor blant metodene. Men det kan også være å tøye strikken noe langt.

Å tolke en traktat i samsvar med «the ordinary meaning», er et forhold som traktatstolkning og grunnlovstolkning har til felles. Ordlyden av «the ordinary meaning» tilsier den opprinnelige meningen med traktaten, med andre ord; ordlyden. Ved tolkning av Grunnloven er utgangspunktet at den naturlige språklige tolkningen av bestemmelsen legges til grunn. Omsider, videre i art. 31(2) skal også andre forhold legges til grunn. Den språklige, grammatikalske betydningen er alene ikke tilstrekkelig. Det må tas «hensyn til i hvilken sammenheng (kontekst) ordene er brukt og traktatens formål» (Ruud og Ulfstein, 2018, s. 95). Å legge vekt på formålet er i samsvar med effektivitetsprinsippet. Dette la FNs folkerettskommisjon vekt på som et akseptert tolkningsprinsipp ved forberedelsen av Wien-konvensjonen (YBILC 1966-II s. 219)

Ordlyden og formålet bak bestemmelsen er med andre ord sammenhengende, både for grunnlovstolkning og traktatstolkning. En tolkning av ordlyden må ses i sammenheng med kontekst og formål som fremgår av avtalen eller loven. Det er på grunn av muligheten for forskjellige tolkningsresultater med og uten bruk av formål bak bestemmelsene, jf. overfor. I Donau-saken fra 1997 uttrykte ICJ at det medførte en plikt for partene bundet av traktaten å fremme traktatens formål, fremfor å kun legge til grunn ordlyden. Dette er i samsvar med Wien-konvensjonens art. 31(1) formulering om å tolke traktaten «in light of its object and purpose». På denne måten er ordlyd og formål som tolkningsfaktorer til felles både hos grunnlovstolkning og traktatstolkning.

Wien-konvensjonens art. 32 legger også til grunn noen supplerende tolkningsmomenter, som traktatens forarbeider og forhistorie. Disse tas til bruk dersom formuleringene i art. 31 ikke er tilstrekkelig for tolkningen. I all hovedsak er tolkningsmomentene etter art. 31 av større viktighet enn de i art. 32. Det betyr likevel ikke at bruken av art. 32 er hovedsakelig for unntakstilfeller, da alle relevante momenter for tolkningen uansett skal vurderes (Ruud og Ulfstein, 2018, s. 99). Dette kan anses som en likhet hos grunnlovstolkning så vel som traktatstolkning. I utgangspunktet vil Grunnlovens bestemmelse sin ordlyd og formål være en mer fremtredende tolkningsfaktor enn øvrige rettskilder. En traktats forhistorie kan være nærliggende å anse som forutgående rettspraksis som et tolkningsmoment for Grunnlovens bestemmelser. Derfor kan også dette anses som en felles tolkningsfaktor.

Når det gjelder bruk av reelle hensyn, har det en nokså sentral rolle for grunnlovstolkning. I traktatstolkning etter Wien-konvensjonen, er ikke reelle hensyn direkte nevnt som en tolkningsfaktor. Partenes felles forutsetninger for traktaten gir normalt et klart bilde på hva partene har blitt enige om å forholde seg til. Det kan bety at det vanligvis oppstår mindre tolkningstvil ved traktatstolkning, enn ved grunnlovstolkning. På den andre siden kan det sies at reelle hensyn ved traktatstolkning kan inngå i ordlyd og formål som momenter. Dette med den begrensning for fri vurdering og tenkning som traktatsbestemmelsen oppstiller.

2.2 Konkluderende ord

Det finnes flere forskjeller ved bruken av traktatstolkning og grunnlovstolkning. Det er også mange likheter, blant momenter og utgangspunkt. Begge har ordlyden og formål som hovedutgangspunkt for tolkningsprosessen. Samtidig er det flere ulikheter ved vektingen av momenter og bruken av det i praksis. En helhetlig vurdering av sammenligningen tilsier likevel at tolkning av grunnlov og kontrakter har mange fellestrekk, til tross for to ulike anvendelsesområder.

3.0 EØS-rettens betydning som tolkningsmoment for norsk rett

3.1 EØS-rett og presumsjonsprinsippet

EØS-avtalen anses som en folkerettslig avtale. Det er på grunn av dets forskjellige virkninger ved ikrafttredelse, for de ulike landene som er tilknyttet til avtalen. Den norske rettsstaten, likt som de øvrige nordiske EFTA-statene, bygger på det dualistiske prinsipp. Det betyr at norsk rett og folkerett anses som to forskjellige rettssystemer. Regler som fremgår av EØS-retten må med andre ord gjennomføres på en særskilt måte for at disse skal få direkte anvendelse i norsk rett.

Presumsjonsprinsippet er et sentralt prinsipp ved EØS-retten som et tolkningsmoment. Betydningen av prinsippet innebærer at «tolkningen av norske rettsregler skal forsøke å unngå tolkningsresultater som fører til konflikt med folkerettslige regler» (Ruud og Ulfstein, 2018, s. 68). Det betyr at lovtolkning i norsk rett alltid skal strebe etter samsvar med de internasjonale forpliktelser som EØS-retten oppstiller.

3.2 Tolkningsmomentet

Presumsjonsprinsippet kommer til syne ved de tre statsmaktenes rolle i rettssamfunnets utvikling i tråd med EØS-retten. Hver statsmakt har på sin måte en oppgave som tilknytter seg til målet om å følge de folkerettslige bestemmelser som kommer fra EØS-avtalen, så langt det lar seg gjøre. Stortinget som lovgivende makt skal ved utarbeidelse av nye lovforslag og lovendringer ta hensyn til at reglene fra EØS-retten er i samsvar med innholdet av forslaget. Regjeringen som den utøvende makt skal påse at praktiseringen av Stortingets vedtak følger de retningslinjene som EØS-retten har satt gjennom avtalen. Dersom det foreligger feil eller manglende gjennomføring av EØS-rettslige direktiver, skal domstolene som den dømmende makt løse den rettslige motstriden som er oppstått.

Finanger-saken er et godt eksempel på hvor stor betydning EØS-retten har som tolkningsmoment for norsk rett. Saken omhandlet et trafikkofer sitt krav på

erstatning etter bilansvarsloven § 7. Det sentrale rettslige spørsmålet ble for Høyesterett om det forelå motstrid mellom den norske bestemmelsen og direktiver om motorvognforsikring i EØS-retten, jf. Rt. 2000 s. 1811. Spørsmålet ble besvart bekreftende, etter samsvar med en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen. Høyesterett kom likevel frem til at bilansvarsloven § 7 måtte tas til følge, da total motstrid ikke kan bortfortolkes ved hjelp av presumsjonsprinsippet. Feiltolkningen må dermed med andre ord ligge på statens ansvar, noe som ble bevist i Finanger II-saken, jf. Rt. 2005 s. 1365.

Dersom presumsjonsprinsippet i sin helhet skulle vunnet helt frem i Finanger-saken, ville det offentlige bygd rett på sin egen urett. Det ble gjort klart at det fantes motstrid mellom norsk lov og EØS-rettslige direktiver. Med hensyn til behovet for innrettelse hos den private, ville det vært ansett som svært urimelig dersom forsikringsselskapet ble ansvarlig for utbetaling av erstatning for noe som ikke er gyldig grunnlag i norsk rett. Da er det mer enn rimelig at den norske staten tar regningen for en feiltolkning av de motorvogndirektiver som Norge i utgangspunktet skulle følge.

Det følger av ODA-avtalens art. 34 at uttalelser fra EFTA-domstolen er «rådgivende». Førstvoterende fant likevel at uttalelsen måtte tillegges vesentlig vekt, jf. Rt. 2000 s. 1811. EFTA-domstolen med «sin særlige kunnskap bør kunne uttale seg med betydelig autoritet», jf. Finanger I. Ettersom EFTA-domstolen anses som et organ innad i EØS-rettens system, bevises det her at EØS-retten er et sentralt tolkningsmoment ved i norsk rett. EFTA-domstolen og dens kompetanse anses som et sentralt verktøy ved tolkning av EØS-retten og gjennomføringen av det i norsk rett.

I det store og hele har Finanger-saken vært med på å oppklare at presumsjonsprinsippet i seg selv ikke skal overvinne ved enhver oppstandelse av total motstrid. Dette er av hensyn til de som har innrettet seg til norsk lovgivning til fordel for EØS-rettslige forpliktelser. Det er omsider viktig at Norge som rettsstat forholder seg til EØS-retten hos alle instanser, slik at folkerettslige

brudd ikke oppstår. Det ble klart i Finanger II-saken, hvor skadelidte saksøkte staten og vant frem, jf. Rt. 2005 s. 1365.

3.3 Konkluderende ord

EØS-retten er av stor betydning for tolkning av norsk rett. Det er med på å avgjøre om direktiver blir fulgt som det skal, og at Norge som rettsstat bidrar til å oppfylle sine plikter som part i den folkerettslige EØS-avtalen. Det er også med på å lede Norge som rettsstat i takt med de rettsutviklingene som skjer i samfunnet, nasjonalt og internasjonalt. Presumsjonsprinsippet har en sentral rolle ved denne tolkningsprosessen, da prinsippet gir uttrykk for at norsk rett til enhver tid skal følges etter de folkerettslige forpliktelser, så langt som mulig.

Kildehenvisninger:

- Andenæs, J. og Fillet, A. (2017). *Statsforfatningen i Norge* (11. utgave) Oslo: Universitetsforlaget
- Arnesen, F., Sejersted, F., Kolstad, O., Rognstad, O., Foyn, S. (2011) *EØS-rett* (3. utgave) Oslo: Universitetsforlaget
- Ruud, M. og Ulfstein, G. (2018). *Innføring i folkerett* (5. utgave) Oslo: Universitetsforlaget